

ІННОВАЦІЙНА КУЛЬТУРА В СИСТЕМІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Н.В.Сидоренко

Україна, м. Суми, КЗ Сумський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

Модернізація сучасної національної системи освіти в контексті суспільних вимог потребує глибокого реформування її структури та змісту. Одним із ключових моментів реформування вітчизняної системи освіти є вивчення сутності та особливостей здійснення інноваційної діяльності вчителя, структурним елементом якої виступає інноваційна культура.

Інноваційна діяльність вимагає від вчителів нового способу мислення, нового сприйняття педагогічного процесу. Зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві, вимагають від вчителя якостей, що дозволяють йому творчо і продуктивно реагувати на них, для чого необхідно бути готовим до внутрішніх змін.

Сукупність проблем, зумовлених різним ступенем готовності та практичним використанням окремими педагогами інновацій, дослідники все частіше пов'язують з поняттям інноваційної культури.

Наявність великої кількості точок зору на суть культури, її місце і роль у життєдіяльності суспільства, безліч її визначень (їх нараховується більше трьохсот) свідчить про те, що вона є складним і багатогранним феноменом, викликає до себе увагу науковців та фахівців різних профілів.

Загальноприйняте поняття культури визначається як певний рівень розвитку суспільства, творчих сил і здібностей людини, що виражається в типах і формах організації життя та діяльності людей, їх взаємовідносинах, створюваних ними духовних і матеріальних цінностях, їх застосуванні та поширенні в процесі соціально-економічної практики [3, с. 443 - 444].

Інноваційна культура є порівняно новим поняттям. Поява в культурогенезі інноваційної культури – явище закономірне та історично детерміноване. Дослідження попередніх десятиліть засвідчують зацікавленість вчених інноваційною культурою як формою організаційної культури, що виникла наприкінці ХХ ст. як адаптація до прискорення змін у суспільстві, яка забезпечує розвиток суспільства завдяки інноваційному вирішенню питань.

Інноваційна культура відображає не лише рівень розвитку інноваційних процесів, але й міру участі в цих процесах людей, їх задоволення від цього. Сучасна особистість формується в умовах пристосовування своїх внутрішніх цінностей до умов інноваційного середовища. Головним каналом цих процесів і виступає культуротворчість як «адаптивна стратегія» особистості [4, с.13]. Реалізація її у всіх сферах діяльності на сучасному етапі знайшла втілення у інноваційній культурі, яка розглядається як опосередкована субстанція між оточуючим середовищем, яке базується на інноваційних засадах, та внутрішньою готовністю особистості до існування у цих умовах. Вона забезпечує сприйнятливість людей до нових ідей, їх готовність і здатність підтримувати й реалізовувати інновації у всіх сферах життя. Отже, інноваційній культурі властива якісна визначеність як особлива ознака системи.

В. Балабанов під інноваційною культурою розуміє особливу форму (різновид) загальнолюдської культури, що становить нову історичну реальність, яка виникла завдяки прагненню суспільства до духовного та матеріального самооновлення і яка є передумовою якісних змін життєдіяльності людей, найважливішим соціально-психологічним фактором суспільного розвитку [1, с.388].

Особливого значення феномен інноваційної культури набуває в системі освіти у зв'язку з переосмисленням основних принципів побудови навчально-виховного процесу. У наш час вчитель потрапив в умови вибору нових форм і методів, новітніх технологій навчання. Вибір власної професійної позиції визначає всю подальшу кар'єру вчителя тому дуже важливо, щоб цей вибір було зроблено свідомо і зважено.

Розуміння сутності інноваційної культури особистості можливе на основі аксіологічного та структурно-функціонального підходів. При першому ця культура розглядається як система цінностей на даному етапі інноваційного розвитку суспільства; при другому – як певна система матеріальних та ідеальних елементів, відображених у свідомості й поведінці особистості, в єдності з їх реальним функціонуванням.

Більшість дослідників розглядають інноваційну культуру, як сукупність таких взаємопов'язаних компонентів: аксіологічного, інноваційно-технологічного, кооперативно-діяльнісного, комунікативного, особистісно-творчого.

Компоненти інноваційної культури охоплюють аспекти оволодіння педагогом новими педагогічними цінностями, технологіями педагогічної діяльності, способами професійної взаємодії в нових умовах, рівнем участі в інформаційному обміні і новими можливостями професійно-творчої самореалізації. Сукупність цих аспектів відображає

сучасну систему вимог до вчителя інноваційного спрямування. Недостатня сформованість будь-якого з компонентів інноваційної культури неминуче позначається на інших компонентах і в кінцевому підсумку знижує ефективність інноваційної педагогічної діяльності.

Інноваційна культура вчителя, як професійне явище, реалізується на двох рівнях: на рівні особистості та на рівні фахівця.

На рівні особистості інноваційна культура – це область його духовного життя, що відображає його ціннісну орієнтацію, закріплену в мотивах, знаннях, уміннях, навичках, зразках і нормах поведінки і забезпечує сприйнятливність ним нових ідей, його готовність і здатність до підтримки та реалізації нововведень у всіх сферах життя [2, с.54].

Особистісні характеристики вчителя, які впливають на рівень його інноваційної культури - це властивості його характеру та інтелектуальні здібності, необхідні йому для здійснення професійної діяльності. Серед них особливо важливе місце сьогодні займає психологічна готовність та інтелектуальна здатність педагога опановувати необхідними інноваційними компетенціями і застосовувати їх у своїй професійній діяльності.

На професійному рівні інноваційна культура вчителя характеризує високий рівень його педагогічної діяльності.

Інноваційна спрямованість формування професійно-педагогічної культури працівника освітнього закладу передбачає його залучення до діяльності із створення, опанування і використання педагогічних нововведень у практиці навчання і виховання дітей, створення в освітньому закладі інноваційного культурного середовища.

О. Бартків Розглядаючи інноваційну культуру вчителя у розрізі його професіоналізму, визначає що педагог, якому властива розвинена інноваційна культура, має володіти наступними професійними й особистісними якостями: усвідомлення смислу і цілей освітньої діяльності у контексті актуальних педагогічних проблем сучасної школи; здатність формулювати освітні цілі, виходячи із сучасних запитів суспільства; вміння окреслювати нові педагогічні орієнтири у відповідності до вимог особистісно-орієнтованої освіти; вміння вчасно коригувати освітній процес у відповідності до критеріїв інноваційної діяльності; володіння технологіями, формами й методами інноваційного навчання; уміння аналізувати зміни в освітній діяльності, розвитку особистісних якостей учнів; здатність до особистісного творчого розвитку,

рефлексивної діяльності, усвідомлення значущості, актуальності власних інноваційних пошуків і відкриттів [2, с.52-58].

З метою визначення інноваційної культури необхідно враховувати її основні функції. Дослідники В. Носков, А. Кальянов, О. Єфросініна пропонують, зокрема, такі: пізнавально-перетворювальна, що здійснює заходи теоретичної та організаційної діяльності; регулятивна, яка визначає важливу роль інновацій у розвитку суспільства та його соціальних інститутів; ціннісно-нормативна, що дає оцінку явищам у галузі інноваційної діяльності; комунікативна, яка передбачає спілкування та обмін досвідом; соціалізація, що розглядає інноваційну культуру крізь призму суспільних цінностей; прогностична, яка передбачає вивчення і прогнозування можливих шляхів та напрямків розвитку інноваційної культури в окремій галузі; інтеграційна, що поєднує інші різновиди культури в єдину культуру особистості [5, с.73].

При аналізі поняття інноваційної культури педагога виділяють наступні завдання інноваційної культури в системі інноваційної діяльності: виявлення творчих сил і здібностей, талантів, розвиток і реалізація креативного потенціалу вчителя; стимулювання інтелектуальної та творчої активності за досягнення певних цілей завдяки використанню інноваційних ідей; активізація та оптимізація інноваційних процесів в навчально-виховному процесі; формування і впровадження інноваційних технологій; застосування демократичного стилю спілкування; ліквідація бар'єрів інноваційної діяльності; а також створення нового іміджу педагога.

Таким чином, інноваційна культура в структурі інноваційної діяльності вчителя, відображає здатність фахівця до творчого сприйняття, розуміння і вираження дійсності в професійній сфері, його здатність успішно діяти в динамічному інноваційному середовищі з урахуванням специфіки професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Балабанов В.О. До проблеми формування інноваційної культури суспільства / В.О. Балабанов // XXI століття: Альтернативні моделі розвитку суспільства. Третя світова теорія: матеріали Третьої міжнародної науково-теоретичної конференції, 21–22 травня 2004 року. – Частина 1./ред. Г. П. Балабанова. – К. : Фенікс, 2004. – С. 388 – 391.
2. Бартків О. Готовність педагога до інноваційної професійної діяльності / О. Бартків // Проблеми підготовки сучасного вчителя № 1, 2010. – С. 52-58.
3. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент: Навч. посібник / Н.В. Краснокутська. – К.: КНЕУ, 2003. – 504 с.

4. Леонтьєва В. М. культуротворчість: природа, системи, процеси: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д. філос. наук : спец. 09.00.04 / В. М. Леонтьєва. — харків, 2004. —32с.

5. Носков В. Соціально-психологічні детермінанти інноваційної культури в гуманітарному ВНЗ/ В. Носков, А. Кальянов, О. Єфросініна /В. Носков // Соціальна психологія : збірник наукових праць. — 2005. — № 4(12). — С. 69 – 83.